

skupine naših narodnjakov v kakem okraju edino le v tem, da se podajo 2—3 krat na leto skupaj v »vrh«, kjer se ob obsežnih sodih strašno navdušujejo za našo milo domovino....

Želite morda, da govorim jasnejše?

Take vzglede daje štajerskemu kmetu in viničarju slovenska inteligenca, posvetna in duhovna... In narod posnema »gospode« in »škrice«; tudi on se hoče semtertje navdušiti za slovensčino, ali pa za mestne nemškutarje, novejši dobi tudi za »dohtarje«, ali pa za »gospode«. In ker nima vina, pije fuzel!

In tako se godi, da nekdanj skrben, dober mož po cele noči kakor besen razbija v svoji goli bajti, da nekdanj pohleven sin, »navdušen« od žganja, pretepa svojo mater, ki se je zanj mučila vse življenje, ki je vse žrtvovala, svoje zdravje in srečo svojih ostalih otrok, — in godijo se zločini, kakor jih je razkrila minolo leto Mariborska prota.

Da, gospoda iz štajerske inteligence, na vas pada velik del odgovornosti za ona grozna dejanja!

Nočem moralizirati. Toliko naj rečem k zaključku, da treba mogočne akcije proti alkoholizmu na Štajerskem; da naj naši poslanci, če jim je kaj za blagor naroda, zahtevajo, da napredna Avstrija posnema enkrat barbarsko Rusijo ter uvede monopol na žganje; da naj kmetijske zadruge skrbijo za to, da se naš kmet reši iz krempļev nemškutarskih prekupecev, ki odganjajo tuje vinske trgovce že z železniških postaj, češ, tu letos ni vina, da potem lahko oni pobašejo vse vino za smešno nizke cene kot ekvivalent za prodani fuzel, — in da se naj tisti gospodje, ki s prižnice rohnijo proti »Slovenki«, rajši pridružijo poštenemu slovenskemu listu, ki si je postavil nalogo, da se bori po svojih skromnih močeh proti nenravnosti in njenemu glavnemu vzroku — proti alkoholizmu. Pridružijo naj se na-

šemu poštenemu prizadevanju vsi pravi rodoljubi, čeprav jih morda kaka odkrita beseda našega glasila — neprijetno dirne!

NAJRAJŠE. VANDA.

Najrajše zrem v zvezde, sijale so nekdanj na naju; najrajše sem luni nasproti, tu doli v tem raju.

Veselo se takrat je nama smehljala, ko sva si med vrsto stezic, med grmi in vonjem cvetic na morski obali zavetja iskala.

Najrajše valovja še slušam bučanje, spominja na tvoje sladko šepetanje; najrajše stopicam po rojstveni vasi, kjer bili s teboj so najmičnejši časi.

PRI VODNJAKU.

DR. LAZA K. LAZAREVIĆ. S SRBSKEGA PREVELA LEDA.

Kakor popihava veter, tako se z brazd kakor neki beli strahovi vzdigujejo prameni megle; plavajo na stran, na katero veter veje, potem pa se ti v drobnih, belkastih kristalčičih kakor nakit vesijo ob brado in brke in konju ob dlako. — To je, kar jaz pravim: ako niso muhe, pa je ivje! Noge zmrzavajo, oči pa se solzè. Že niti žganje ne more več segreti src, in ti se nepotrpežljivo oziraš, ne bi li kje zagledal hiše in gospodarja, ki ima gosta rad.

Jaz, bogme, vem, kam pojdem. — Jaz pojdem k Matiji Djenadiću. Tisto je njegova hiša, pred katero neprestano na slivi čutura visi s prekuhanim žganjem! Kdorkoli mimo pride, naj srkne! — tako hoče Matija. A če mu prideš v hišo, na rokah te bodo nosili...

Pa res, čisto mrzi se mi, da bi pripovedoval, to treba videti. Kakšna je to hiša, starodavna zadruga — cela vojska! Le pridi zvečer, in da te pričakujejo, pa te sprejme ena sinaha še na cesti z gorečo tresko v roki. Druga stoji v slivnjaku, tretja pred hlevom, četrta odganja

pse, peta v kuhinji, šesta v sobi, kamor te vodijo — cela gostija! In vse je pri njih veselo, vse skromno, vse zadovoljno. A Bog ti ne daj, da bi se stepel s kom iz njihove hiše, kajti šestorica njih je v vojski, a eden je baš pravi vojak, v stoječi vojski, pod zastavo v Belgradu.

In oni ne potrebujejo tujih ljudi*) na delo — čemu jim bodo tuji ljudje pri tolikih rokah? Pri njih lepo orjejo trije plugi brez prestanka; in kedar pridejo trgovci, da ločijo (debele) svinje, se pri Matiji mošnja dobro napihne.

Tega njihovega Arsena poznam še, ko je bil fant. Potegnil je izza pasa piščalko — dvocevko, pa je ves čas žvrgolel poleg Burmazovićeve hiše. Pri Burmazu pa je hči — hči in pol! Ako pojahaš, kakor pravijo, mimo nje, pa da ona obrne tiste čudne oči, hipoma ti mrkne zavest, in komaj se držiš na konju.

Toda Arsen se je navadil na njene oči in ne boji se jih. Zavil je nogo na kol (v plotu), z laktom se podprl na drugo ter na pest naslonil lice, pa govori ž njo:

— Sram me je zares, da bi omenil očetu, a dedu bi pa že celo ne smel nikakor! Zares, čeprav bi vedel, da te nikdar ne vzamem!

Anoka ni zarudela, kakor bi trebalo. Lokavo je pogledala izpod očesa, nagnila se malo na stran in, prikrivaje jezo, rekla:

— Pa dobro, le pusti! Jaz vzamem Filipa Maričića!

— Koga? Ali ti misliš, da bi te jaz dal komurkoli drugemu! Veš, niti kost pri kosti bi mu ne ostala, kdor bi te samo s prstom prijel!

Anoka je razvajeno zateptala z nogo ob zemljo, izbočila prsi, vzdignila glavo ter jo nagnila vznak:

— E? In ti bi menda htel, da bi jaz sive kite plela? Viš, prosim te!

*) „Moba“ t. j. sosedi si pomagajo brezplačno pri delu. Po dne delajo, zvečer pa se veselje pri plesu itd.

Ali Arsen tega že ni več čul. On se je skoro zadušil pod njenim vratom, zagrabil jo je za roko ter potegnil h kolom in k sebi. Ona se je nekoliko branila, a prihajala je bliže in bliže; in prevzemal jo je tajinstven ogenj, ko se ji je moška roka ovila krog pasu.

Dobro dekle, da je Burmazović ni tako strašno razvadil. Pa kaj je mogel storiti? O koleri mu jih je umrlo toliko iz družine, da je potem držal Anoko kakor malo vode na dlani. Ni dobro razvajati deteta in mu popuščati, pa da je edino na svetu. Nikakor ne!

Ta večer je prišel Arsen celo zamišljen domov. Česar nikdar ni imel navade — najprej je stopil v klet ter dobro potegnil na leseno cev iz dvovedernjaka; a drugače on ni nikdar pil.

Potem je sel na štor ter ostal sam v mraku, pa je gledal življenje na dvorišču. Skozi odprta kuhinjska vrata je bilo videti, kako je plapolal ogenj z rudečim plamenom ter lizal železni kotel in verige, na katerih isti visi. Arsena samega je začel prevzemati nekak ogenj; bilo mu je vroče, in on se je čudil, kako je to, da ga celo iz kuhinje ogreva tisti plamen. Mimo ognja po dvorišču pa so vsaki hip hodile črne človeške podobe in psi. Iz hleva se je razlegalo topotanje konj, pred kletjo so spreževali vole, s katerimi se je bil ta hip vrnil Nenad iz mesta. Semtertje je pala kokoš z murbe ter si je frfotaje znova poiskala sedež med svojimi drugaricami. Zdajpazdaj zazveni kakšna beseda jasno skozi večerno tišino. Ena miš se je že predrznila, da je začela gristi baš pod štorom, na katerem je Arsen sedel.

Njemu se je začelo vrteti v glavi. Spočetka je čul, kako mu je srce bilo pod levimi prsi, in tega kakor da se je nekoliko ustrašil. Potem pa se je naenkrat začel smejeti, brez vzroka, neumno — ni vedel, zakaj in kako! Samo da se mu je skozi smeh in skozi joč v nejasni sliki

kazala Anoka ter ga tako čudno trgala za srce, da se mu je zdelo: zdajci umre. Naslonil se je na sod, iz katerega je bil malo poprej pil, ter začel umirati, a tako sladko, da se mu je zdelo, da ga objema Anoka in kakor da ga nosi divji sivko Ostojičev. Tako je vsakemu, ki se je prvi krat opil.

Malo je tako tu spal, kar je vstopila Velinka s tresko v roki, da bi nekaj v kleti poiskala. Prestrašila se je, ko je zagledala Arseno na štoru poleg soda s cevjo v roki. Plašno se mu je približala in dotaknila se ga na rami:

— Zlatko!

Arsen je odprl okrvavljene oči.

— Ti si pijan veseljak!

Arsenu kakor da se je razjasnilo lastno stanje. Čista veselo je rekel:

— Pijan!

— A kako to, ti srečni otrok?

— E, jaz hočem Filipa Maričića ubiti! Zamahnil je s cevjo nad glavo, udaril ž njo ob zemljo, jo zlomil ter se začel smejeti.

Tudi Velinko je posilil smeh:

— Pa zakaj, zlatko? Kaj ti je storil Filip?

— E, če pa hoče vzeti Anoko?

— Pa? Naj jo vzame!

— E, pa jaz ne pustim!

Poskočil je malo naprej, htel se je vzdigniti, toda ledju je bilo docela prijetno sosedstvo soda in uporno so se vrnila v svoj prejšnji položaj ob sodu.

Velinka se je tresla od smeha:

— In zakaj, zlatko? Ali jo hočeš ti vzeti?

— Seveda!

A ko je to izrekel, bil je v zadregi, obrnil se h kadi ter začel jokati in skozi joč govoriti:

— E, kako pa se je brat oženil? Tudi jaz, se hočem... da!

Hotel se je v potrdilo udariti na koleno, toda pest je brez njegovega vpraša-

nja in odobrenja zadela na štor. Za kazen jo je djal med zobe ter jo ugriznil.

Velinka se je vse slajše smejala:

— Joj meni, ti ubogi otrok! Pa jo vzameš ti, zlatko, ne boj se! Jaz bom drevi rekla očetu, oče pa babici, in babica že z dedekom stvar naredi, kakor treba. — Daj da te vedem v spalnico, da te dedek ne vidi, reveža, takega! Pojdi spat! Ne boj se — mi ti izprosimo dekle... če ravno hočeš, tudi Anoko!

— Hočem, bogme!

In sinaha je odvela pijanega svaka za hišo, po temi, v spalnico. Pokrila ga je s ponjavo in odišla v kuhinjo pravit svakinjam, kaj se je zgodilo.

Toda niti ena ni bila vesela te vesti. Smejale so se res, toda smeh jim ni šel od srca.

— Ona ni za našo hišo!

— To je koketa!

— E, kaj to, toda razvajena je, da nas Bog obvaruj!

— Vse bi nas posvadila!

* * *

Matija Djenadič je docela star mož. Na čelu se mu vidi obronek od rane, katero je dobil v Hajduk-Veljkovem nasipu.*) Razven njegovih ljudi ga zove vsa vas deda. Žena mu je davno na begu (pred Turki) umrla. Od starejšega brata mu je ostala svakinja, ki sedaj ž njim deli starešinstvo — Radojka ji je ime. Ona sedi za mizo desno od deda, in v hiši se nič važnejšega ne dogaja, dokler ona ne da svojega g'asu, ali barem, dokler je ded ne vpraša. Ona popolnoma razume svoj položaj in ne zlorablja ga. Na primer, ded vpraša:

— Kaj praviš, sinaha, o Maričičevem ogradu? Da ga vzamemo?

— Kakor ti ukažeš, brate, ti si možka glava!

*) Tu je bila začasa turške vojne znamenita bitka.

Ona poljublja deda v roko, a vsi drugi, kar inace ni navada v našem selu, ženske in moški, poljubljajo njo v roko.

Za Matijo in Radojko je še član hišnega sveta najstarejši sin starega očeta, Blagoje, oče Arsenov. Razun njih trojice se nikogar v hiši za nobeno stvar ne vpraša, nego vse slepo sluša in uboga. Ako je Matija odnesel davek, Radojka odšla k cerkvi, Blagoje pa polagat živini, je v hiši kakor v šoli, odkoder je odšel učitelj. Vse je složno, veselo in ljubeznjivo in vsakdor gleda o tej priliki, da se dobro našali in nasmeje. Kakor se pa kateri od njih treh pokaže pri vratih, takoj nastane red, resnost in pokorščina. Njih trije se včasih navlašč odstranijo, da se deca razveselijo in možje do mile volje nakadijo duhana.

Ded je bil ... bil ... kako vam naj rečem? Veste: star mož — skoro dete! Rastogotil se je semtertje za najmanjšo malenkost, pa je zmerjal, psoval, praskal in, bogme, tudi hotel vdariti. A včasih je zopet mehak kakor pavola, išče samo prilike, da bi miloval deco, daja jim po deset stotink in se za nič razjoče.

Na primer, reče :

— Evo, jaz sem ostal kakor suho drevo v planini! Pa hajd v joč.

Mladost — neumnost, starost — slabost!

Drugi dan po pijanstvu Arsenovem je stopil Blagoje k Radojki, docela resnega obraza :

— Strina! Ta naš Arsen, oprosti mi, se je zaljubil v tisto Burmazovičevo vetrnjačo!

— Arsen? ... To je tisti, ki smo ga letos »sfantovali«?

— Ta!

— Praviš, tisto Burmazovičevo koketo?

— Ja!

— Ančko?

— Njo!

— Ni ona za našo hišo!

— Ni, tudi jaz pravim! Toda on, oprosti mi, se je baš zelo unel. Pravila mi je Velinka, da je sinoči nekaj grdega naredil.

— Pa kaj?

— Pa prosim te, ne povej dedu!

— Bog ne daj!

— Oh, Velinka pravi: napil se je, pa je psoval in pretil, da hoče Filipa Maričića ubiti; ker on, veš ... lazi tam okrog.

— Glejte no!

Babica se je zamislila. Na zadnje je odgovorila :

— Jaz že povem dedu; da vidim, kaj on poreče!

— Pa prosim te, ne omeni kaj glede tistega!

— Bog s teboj!

Ko je Radojka potem vse povedala dedu, se je on zamislil, pa je premišljal. Na zahtje je namrgodil obraz :

— Veš, snaha, tako je vse! Toda jaz sem čul od starih ljudi, da nič ne velja deci kvariti take stvari. Pri nas je, hvala Bogu, velika hiša. Ne verujem, da bi nas ne bilo osemdeset duš.

— Še več nas je, pri Bogu!

— Je nas, hvala Bogu! Pa morda bo se tudi ona edina ravnala po drugih otrocih.

— Bog daj!

* * *

Nekoliko dni po tem rekla je Anoka neki svoji tovarišici: »Vedela sem jaz, da mora vse biti po moji volji! Ni ga, draga, takega dekleta niti do devete vasi!« Na to je potegnila iz nedrij škatljico z ogledalcem in si začela sukati kodre.

Nesreča je to, ker je ona, tudi ko je prišla v hišo Djenadičevo, ostala ista razvajenka, kakor je bila pri očetu.

Ona ve vse najbolje!

Vedno mora biti po njenem!

Noče delati, kar se ji reče. Pravi: »Nisem jaz tega niti pri očetu delala!« »Zakaj naj jaz mesim kruh za cesarsko vojsko? Meni in mojemu Arsi je zadosti en hleb!«

Ženska ne sme nijedna niti besedice spregovoriti. Možem se včasih že potožijo, toda Radojki in dedu, kdo bi se jim upal kaj omeniti?

Dolgo so trpele in skrivale svojo nevoljo. Delale so vse za njo in po njeni volji. V njenem obnašanju je bilo nekaj zapovedujočega, tiranskega, kakor da si jo moral ubogati. Morda je bila to njena lepota, ki je tako silno vladala nad ženami. Njene svakinje so jo obgovarjale med seboj, a ščitile in branile pred starejšimi in pred tujimi ljudmi. In Bog ve, do katere meje bi one vse to zdržale brez ropotanja, da ni Anoka, ko še ni dovršila polnih šest mesecev v njihovi hiši, začela vse bolj in bolj besneti. Grdo je skoro praviti o nekih stvareh; na primer, kaj je rekla, ko so jo klicali, da bi šla sadit zelja, ali kedar jo je katera poprosila, da ji popazi na otroka. Začela je nazadnje zahtevati, da bi se drugače in lepše oblačila. Siromak Arsen ji je dejal: da ded in Radojka kupujeta vse blago in da on ne sme niti omeniti dedu, da bi samo njej kupil novo jopico; toda ona je odgovorila, da deda ni niti vzela in da bo šla k svojemu očetu in zahtevala, da ji kupi, ker ji je mož mevža, ki ji ne sme kupiti niti šivanke, dokler ne vpraša onega starine. Arsen se je nahajal v mukah. Da ga samo ne pogleda s tistimi očmi, on bi ji že sodil. In včasih vtakne roko pod pas, shrani pipo ter prime palico čez sredino; toda čim ona pogleda in vzdigne nos, pa se on postavi v parado, kakor da stoji pred škofom.

Tako ona besni vse bolj in bolj in baš hoté hodi vsakemu mimo nosa. Pušča pse v kuhinjo, da pograbiyo vse meso iz loncev. Ne pazi, kako zaškrne pipo na sodu. Kruh se ji zažge, da ga morajo celo peč vreči svinjam. Oblači praznično obleko v delavnikih. Niti glave ne obrne, da bi videla, kaj delajo deca, in zbog nje je Jovankino dete tudi palo v apneno jamo. Niti ene svakinje ni izpustila, da bi ji ne

dala imena. Radojko zove, a deda jetiko. — Vsaki dan je hujše in slabše, in kedar ji kdo kaj opomni, takoj preti, da se hoče vrniti k očetu. Ženske so se je že naveličale, in ko je Anoka enkrat, ko bi morala biti redarica, šla na semenj, zbrale so se v tajno sejo.

— Jaz ne vem, tovarišice, kaj smo se Bogu pregrešile, da to trpimo!

— Tudi jaz ne, pri Bogu.

— Pri Bogu, to je skušnjava in težava!

— Samo Bog nam more pomoči!

-- To ne more tako ostati/ Kaj še!

— Pa povejmo stari materi, in ona bo staremu očetu!

— Pa povej ti, Selena!

— Zakaj pa jaz?

-- Pa, ali ti ni rekla, da si ji ukrala braslet?

— E, pa ni-li tebi rekla, da je tvoj mož divji pop?

— Saj je rekla tudi Mirjani, da se je oženila iz gladu!

— In Velinki, da je rodila pankrta!

In težko, da bi se ženske tudi sedaj odločile, da povejo, da ni Radojka tega vsega že davno čula in videla, in da je ni sam Arsen drugi dan, ko si je ona svoj celo novi steznik na drvotonu razsekala, šel k dedu tožit.

Arsen je tih človek. Od detinstva se je navadil samo ubogati. Ni drv ne zna prodati, dokler mu duma ne rečejo, koliko naj zahteva in za koliko naj jih da.

Ko je Arsen ustopil, je bil ded sam v sobi. Ker ne more nič drugega delati — lušči grah.

Arsen je vzel kapo z glave ter se približal roki.

Ded se je nekoliko namrgodil. Ni vzdignil glave, ni mu dal roke, samo suhoparno je zamrmrljal:

— Zdrav!

— Dedek, prosim te . . . nič ne hasni . . . sram me je!

Ded ga je čemerno pogledal.

— Ja — je začel zopet Arsen — nič ne pomaga . . . nič se ne ježi!

Ded je docela vzdignil glavo, srdito pognal od sebe košarico z grahom ter siknil iz brezzobih ust:

— Vem jaz to vse. Pa kakšen si ti, dragec, mož? Ali si se ti združil s tisto . . . tisto . . .

Malo je umolknil.

— S tisto . . . eno . . . Ti da mi razženeš hišo?

Topi Arsen je okamenel, ko je slišal, da ded vse ve. Glas ga je izdal:

— Prosim te, dedek, jaz ne vem, kaj bi. Odpusti mi!

Približal se je roki.

Ded je umikal roko:

— Pojdi stran, ne umaži mi róke! Ti da si mož?

Arsen je obrnil glavo k steni ter si zagrnil oči z rokavom od plašča:

— Napravi z menoj in ž njo, kar hočeš! Mene ubij, njo pa spodi! Pa ti naj Bog odpusti! Samo ne goni me od sebe, pri živem Bogu!

Dedu je brada malo zadrhtela.

Hotel je zakriti svojo razburjevo. Gospodski se je vzravnal, vzdignil glavo proti stropu ter jo malo nagnil v stran:

— Vidiš, sinko, sam si jo izbral. Ali sem ti jaz rekel, da stori to ali pusti?

— Nisi, Bog ne daj! Vsega sem sam kriv.

Dedi je znova brada zletela k nosu. Zopet je postal trd, da bi izgledal važen:

— In zdaj naj jaz popravljam, kar si ti pokvaril!

— Bog in ti!

— E, toda vidiš, jaz ne vem, kako.

Če bi bila Radojka, ona bi zapazila, kako se je okolo dedekovih oči pokazala neka otročje-lokava samozavest.

— Kakor te Bog uči! — je dejal Arsen.

— Pa . . . ti . . . njo . . . tak . . . ali je ti baš ne moreš videti?

Arsen je bil v zadregi. Hotel je molčati, toda ded ga je gledal strogo baš v oči.

— Svadljiva je!

— Vem, vem! Toda jaz vprašam: ali jo ti maraš?

Arsen je zopet bil tiho. Hotel se je izogniti odgovoru, toda tudi ded mu gleda uporno v oči in molči.

— Mora biti. — pravi Arsen, da jo je Burmaz zelo razvadil! Veš, jedinica mu je!

Ded kakor da je izgubil potrpljenje.

— Čuješ ti, pje.*) kaj jaz tebe vprašam? Jaz te vprašam: povej ti meni: ali ljubiš Anoko? To ti meni povej!

Arsen je povsili glavo, djal nos v pest, začel vrteti rame na levo in desno ter je sramežljivo, vsako besedo potezajoč, odgovoril:

— Jaz ne vem!

— E, pa ti moraš vedeti, kajti jaz bom po tem sodil, da ti potem ne bi bilo po volji, da ne porečeš tega ali onega.

— Jaz že ne!

— Dobro. In sedaj pojdi, da si jaz premislim!

Kdor zna čitati, bi mogel na dedu takoj spoznati, da se je on že docela odločil, kaj da bo storil, in da je zadovoljen sè svojim načrtom.

* * *

Ta večer, ko so seli k večerji, vrstili so se možje po starosti, kakor navadno. Razun Radojke ni bilo nobene žene. One jedo posebej. Samo da po dve tri strežejo možkim.

Baš je bila vrsta na Anoki.

Dočim sta drugi dve unašali in iznašali jedi in stregli s pijačo, se je ona nalonila z ledji na vrata ter si vrtala nos.

*) Morda bi se dal s tem lokalizmom prevesti srbski »more«? Op. prev.

Ded je niti ni pogledal. Vsi so molčali. Ali Radojki še utripa srce? Utripa! Anoka pa ničesar niti ne sanja!

Ko so povečerjali, začeli so se moški kržati in so čakali na deda, da vstanejo.

Ded je porinil izpred sebe kos kruha, žlico in vilice ter porinil nož v nožnico. Naslonil se je na lakte, pogledal okrog po vseh in se ustavil z očmi pri Anoki.

Njo je nekaj zbudilo. Spustila je roki navzdol. Vzravнала se je in šla venkaj.

— Čakaj da ti, hčerka! — zaupil je ded z nenavadno jasnim glasom.

Vse se je umikalo.

Z istim glasom je ded nadaljeval:

— Ti, dete . . . s teboj, čujem . . . tebi ni nič prav v moji hiši in pri mojih ljudeh!

Kdo je že videl, da bi ženska kaj odgovarjala? Tudi Anoka je molčala, a stisnila je roko v bok in nohti so se udirali v meso.

Ded je zopet z istim glasom in mirnim licem nadaljeval:

— Jaz tega nočem, dokler sem jaz živ! Ne pustim jaz, da je moja hiša za katerokoli moje dete ječa . . . Čujem, da ti te ženske (pokazal je z brado proti kuhinji) . . . da ti te ženske kljubujejo in da so ti gorke? Toda jaz sem tu gospodar!!

Anoka je videla nekaj zlobnega na dedovem zgubančenem licu. In poleg sovraštva je prvokrat čutila nekako bojazen.

— Vedno se zadirajo v te. Vse bi hotele, da ti za njih delaš in opravljaš vse. Kakor da si ti došla iz kakšne gole hiše.

Napravil se je nekako nespretno lju-beznjivega in nežnega, da so se Anoki začeli ježiti lasje na glavi.

— Toda jaz tega ne pustim! Jaz sem star in slab in težko mi je samemu vladati med tolikimi ljudmi. In, glejte, nočem več, jaz zdaj . . .

Oči so mu izstopile in ustnice so mu zadrhtele. Začel je strašno in zamolklo kričati:

— Vsem vam — poslušaj tudi ti, Radojka! in ti, Blagoje in vsi ostali! — vsem vam in vašim ženam zapovedujem, da v vsem ubogate to tukaj — z roko, ki se je tresla kakor šiba, je pokazal na Anoko — in nočem, da bi kaj delala v hiši, da si ne umaže gospodskih rok. Niti vina naj ne nataka! In Bog naj ga ubije, kdor je v čemerkoli ne uboga ali kdor bi jo v čemer le najmanj razžalil.

Skočil je kvišku. Siromak starec! Veličasten, pa vendar smešen in žalosten. Drgetal je kakor hladetina, ko pride iz posode.

Vsi so se prekrižali. Ustali so. Molče so šli mimo nje, pa daleč na okrog, ker so se bali, da bi se je kdo ne dotaknil.

Strašna in grozna besnost je razdirala Anoko.

Kakor zdivjana je letela k ženam v kuhinjo:

— Ali ste čule, ve —?

Ženske, pa da bi ne čule!

— Jaz hočem zdaj, da se mi pod lipo postelje. Hočem dedovo stojalo. Radojkin vzglavnik. Blagojevo odejo; in hočem, da ti, Petrija, ki imaš brata v kaznilnici, vzameš drog, pa da spodš kokoši z lipe in da vso noč stojiš nad menoj. A kdor ne uboga — »naj ga ubije Bog!« ej, ve, ali ste čule?

Moj Bog! Človek je zares nekikrat hujši od živinčeta.

Nihče ni rekel niti besede. Vseh se je polastil nekak strah, in vrhu vsega dedove besede: »naj ga ubije Bog!«

Arsen je zbežal celo na gumno. Vtaknil je glavo med snopje, pa je mižal. Zaman mu je — spanec ni volnena odeja, pa da jo, kedar hočeš, potegneš na glavo.

In napravili so Anoki ležišče.

Da, toda ni tako lahko zaspati, kakor je ona mislila!

Kar nikdar ni bilo, to je ona zdaj občutila: samoto! Pa še brez strehe nad glavo, na divjem konju brez uzde, na ladji,

katero ziblje veter, pa je brez krmarja. Njeno lastno srce jo je besno napalo, pa ni nikogar, da bi jo ga obranil. Svet se je obrnil, in ona je stala strmoglavo.

A zloba ni popuščala:

— Kaj dremaš, grdoba, če ti jaz zapovedujem? Ali hočeš, da te Bog ubije?

* * *

Mesec je prisvetil na poldan. Vse je umrlo, toda, da skoro oživi, na Anokino srce pa se je, če dalje bolj, vilo in gnezdilo nekaj mrtvega.

Tako ne more ostati — pa kaj naj stori?

— Da se vrne k očetu — kaj mu naj poreče? »Ded je zapovedal, da me morajo vsi ubogati!« — Ah, kaj še, kam k očetu? In svita se bolj in bolj, nazadnje preide tudi noč, blestel bo dan in solnce bo grelo, toda ona, nesrečnica, kam naj pogleda? — Da bi še bolj besnela — kako more bolj? Da bi se spravila — kako? Ali naj bi se ponižala? Nikdar!

Misli so se ji križale kakor niti na pisani preprogi, očistile so se, izplakale; utrujenost premaga strasti in ljubezen, sovražstvo, glad in žejo! Ko so se ji na trepalnice zvalili celi bregovi, pa jih vendar ni mogla zapreti — tedaj ji je bilo tako težko, neznosno in dolgočasno, da bi, če bi mogla na kakoršenkoli način, z enim mahom prevrnila svet, da bi vtaknila glavo pod mlinski kamen, samo da bi zaspala, čeprav v mrtvem spanju!

Toda spanju ne zapoveduje ded, niti se ono boji njegove kletve!

Anoka se je vzdignila. Pogledala je temno podobo Petrije nad seboj.

Nakrat se ji nekaj obrnilo v prsih. Docela nenadoma, a brezkončno silno je neka krščanska struna zazvenela v njenih prsih:

— Petrija! Pojdi spat!

Petrija ni rekla ničesar. Vrgla je drog od sebe in šla.

— Petrija!

Petrija se je stresla in postala kakor ukopana.

Oj Bog, glej nove slasti! Kakšne so to misli, kam se nesejo?

— Petrija, sestra, odpusti mi!

Žensko srce se je omehčalo, zadrhtelo in razplavalo.

— Anoka, duša, naj ti Bog odpusti!

— Petrija, sestra . . .

Ona jo je prijela za roko, posadila jo poleg sebe, jo objela, in obe sta zajokali.

Kako sladko ihtita — kakor dojenčka!

Vse je tiho, ničesar se pod milim Bogom ne čuje; samo onidve sta se objeli, ihtita in se poljubujeta. Anoka, kjer jo doseže, Petrija njo na vrat in v čelo. In mesec kakor da je dvignil kvišku tiste svoje obrvi.

— Petrija, moje srce, jaz bom umrla! Ti, sestra, me boš umila! Priloži mi dosta resede. Ugrizni tudi jabolko in deni v krsto. Nihče me več nima rad razven tebe!

— Molči, noričica moja, kako te nima rad? Vsi te imajo radi!

— Ne, ne, vem jaz!

— Kako veš, ti moja radost, ko dosedaj nisi z nami govorila? Jaz bi preje umrla, nego bi dala, da ti kdo reče robatih besed!

Zopet sta obe zaihtili in se objeli.

— Pa ded?

— Ded je, duša moja, star in dober. Le pojdi ti k njemu, tako sama, pa boš videla!

— Dobro, pojdem! . . . Z Bogom, moje srce, če umrem . . .

Petrija ji je djala roko na usta.

Anoka je odstranila roko in jo je pritislila za vrat k sebi:

— Če umrem, ne spominjaj se me slabo, prosim te! Zdaj pa pojdi, prosim te!

— Ne pustim jaz tebe, dokler sem živa!

— Toda jaz te prosim, kakor se Boga prosi!

— Pa kam češ ti?

— Pusti me! Tako mi je sladko! Pusti me, za božjo voljo, pri tvojem detetu, pusti me! Ne veš, kako mi je!

Petrija se je skrila za izbo, da bi gledala, kam pojde Anoka. Toda noč še kraljuje, in ona ni mogla videti, kako je šla Anoka k vratom dedove sobe in sela na prag.

Niti ded ni vso noč trenil.

Prvi petelini so zapeli, prvi glasniki novega dneva in življenja. Anoki se nikdar do zdaj ni njihovo petje zdelo tako lepo.

Ded se je vzdignil. Vrgel je odejo na stran, prekrižal se, zvil noge pod se, pa je ostal v temi, sedeč na postelji in premetavajoč najrazličnejše misli.

Drugi petelini so zapeli.

Ded je vstal in šel k vodnjaku.

Na pragu je v prvem svitu zapazil človeško podobo.

— Kdo si ti tu?

— Jaz sem, dedek, Anoka! Umreti hočem! Odpusti mi, ako moreš!

Ded je ostrmel in se zazibal:

— Dete, greh ti je od Boga! Vidiš to kito? Niti pri ovci ni bolj bela!

Anoka je zgrabila sprednji rob od plašča, s katerim se je bil ded ogrnil, in ga poljubila.

— Jaz sem se ti hudo pregrešila, jaz sem ti hišo razdejala. Odpusti mi, ako veš za ime božje!

Ničesar lažjega nego starca spraviti v joč. Vlile so se mu solze. Oberočki jo je prijel za glavo in jo poljubil:

— Pojdi sem!

Šla je za njim v sobo.

— Sedi tu!

Sela je na klopico, ded na posteljo.

— Daj, lušči malo ta grah!

Ona lušči grah.

Ded zadovoljno gleda, kako ona lušči.

Oba sta molčala, ničesar nista govorila, le srce je delalo svoje in svital je dan.

— Pojdi zdaj sem!

Šla je za njim v konjski hlev in položila, kakor ji je on veleval, vsem konjem. Nobenega se ni bala, niti ne Blagojevega žrebca, ki hoče z nogami in zobmi.

— Pojdi zdaj sem!

Zopet jo je odvedel k svinjaku. Razbila je devet buč ter jih vrgla svinjam.

Ljudje so se probujali, vstajali ter bojazljivo in z razširjenimi očmi sledili njima dvema, a so dobro pazili, da bi jih onadva ne videla. Arsen se je tako prestrašil in zmešal, da je splezal na oreh, zakril se v listje pa gledal nevidjeni čudež.

Ded se je pomladil. Čisto skaklja, ke-dar gre:

— Pojdi k vodnjaku!

Prišla sta k vodnjaku.

— Vleci!

Anoka je potegnila vedrico.

— Vlivaj!

Anoka je zajemala z bučo, in ded je celo vedrico izpljuskal po licu in po glavi:

— Obriši me!

Anoka je razplela lase in ga začela sušiti. Lahko je vodo obrisati, pa oči ima starce slabe, in solze kapljajo brez prestanka.

Ded je zagledal nekoliko njih na dvorišču.

— Pojte sem, vi! Kaj se ne umivate? Vište, Anoka čaka, da bi vam lila!

Nekako otroško dostojanstvo je kraljevalo v njegovem obrazu.

— Vsi, vsi! Vsem bo sirota polila! Pa da bi ona komu rekla: »polij mi!« bilo bi tristo čudežev!

Z bojazljivostjo so pristopali moški in ženske k vodnjaku, in kakor kakšna gospoda je vsaki, ko se je umil, rekel Anoki: »hvala!«

Arsenu se je razvedrilo pred očmi. Prišel je tudi k vodnjaku, razkoračil se, nagnil se naprej ter pomolil roke:

— Daj, no!

Začela mu je polivati.

Arsen v devetih nebesih!

— Pa kako to polivaš? Vse po zaponkih!

— Ne bo, ne bo! — Ona mu je z levo roko zavihala rokave, z desno pa je nagibala bučo.

— E, Bog ti daj zdravje!

Petrija je tekla od ene svakinje k drugi in je vsa umazana od solz nekaj šepetala, mlatila z rokami in se tolkla po prsih.

Ded je odišel zibajoč se v svojo sobo. Odprl je kovčeg ter vzel iz njega verižico z nekimi starimi srebrnjaki. Djal je verižico in neko obrisačico v nedrija ter prišel zopet k vodnjaku.

Vsi so se bili umili, in vsem je Anoka polivala.

Vse se je obleklo v nekšno tajno svečanost in vsakemu je zvenelo v ušesih nekaj podobnega na: »Glas Gospodov na vodah.« In samo da bi kje počil možnar, pa bi se vse začelo križati.

Ded je z nedolžnim dostojanstvom pogledal po vseh. Siromak, siromak starec!

— Nji pa nihče ne polije?

Vsi so skočili k vedrici.

— Sedaj, ko sem jaz velel. Sedaj ji hočem že sam polivati. Daj, dete, umivaj se!

Ne ve se, ali so njemu bolj trepetale roke, ali Anoki srce.

Obrisal jo je sè svojo obrisačo.

Obesil ji je verižico za vrat:

— Vse ta sirota! Jaz pa vam pravim, pazite, kar sem vam že sinoči rekel: »Kdor jo kakorkoli razžali, naj ga Bog ubije!«

* * *

Ljudje! Resnica je, da se tudi nebo včasih celo smehlja in veseli. Dvonožec ga gleda, širi roke, in zvezda ga peče v levo stran prsi in duša se mu pne kakor nevidno kadilo ter se veže za nebeški oblok. — Da, pri Bogu!

ŽENSKE V RUSIJI. BOŽ. TVORCOV. KALUGA.

V Petrogradu je mnogo ženskih gimnazij Marijinskega vedomstva, katero vodi sploh žensko srednje obrazovanje v Rusiji. Ime svoje dobilo je to vedomstvo od carice Marije Fédorovne, soproge carja Aleksandra Blagoslovljenega, ktera je tak plodotvorno osnovala žensko naobrazbo v svojem obširnem carstvu. Pri Marijinskih stoličnih gimnazijah bili so do zdaj ženski pedagoški tečaji z dvema oddeloma — slovesnim i matematičnim; trajala sta oba po tri leta. Učenke teh tečajev so po ispitih postopale kot učiteljice v ženske gimnazije od prvega do četrtega razreda, to se pravi za progimnazije. Zdaj pa so začeli i govoriti i pisati, da te pedagoške tečaje spremenijo tako, da iz srednjih učnih zavodov prejdejo v više ter sorazmerno razširijo svoje načrte ter postanejo iz triletnjih četiriletnji ženski pedagoški tečaji: spremene se v žensko vseučilišče. Tudi pravice okončivših ta učni zavod deklet se izdatno povečajo ter se razširijo na polno žensko gimnazijo. Pa ni dela, katero bi koj začetkom bilo dovršeno, i tudi načrti ženske univerze bodo preobširni, če jihni preobrazovatelji pravočasno ne pripomnijo latinskega merila: *multum, non multa!*

* * *

Če pedagoške tečaje pri Marijinskih gimnazijah spremenijo v više tečaje, bodo v obeh stolicah štirji viši ženski učni zavodi: Zasebni viši ženski tečaji v Petrogradu i takisti v Moskvi, medicinski institut v Petrogradu i ženski pedagoški viši tečaji pri Marijinskih gimnazijah tudi v Petrogradu.

Recite, kar hočete, pa take skrbi o ženski naobrazbi, kakoršna je v Rusiji, ne najdete v nobeni drugi evropski državi. Koliko velja ženska veda i ženska omika